

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2018/19:SfU24

Åtgärder för att mildra konsekvenserna på det sociala området med anledning av brexit

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen samt, med vissa redaktionella ändringar, förslag till lag om ändring av den lagen.

Förenade kungariket anmälde den 29 mars 2017 sin avsikt att träda ut ur Europeiska unionen (EU). Ett utträdesavtal har förhandlats fram men har ännu inte godkänts av det brittiska parlamentet. Enligt utskottet finns det en risk för att Förenade kungariket lämnar EU utan att ett sådant avtal har godkänts vid utträdestidpunkten.

För att enskilda ska få tid till omställning och möjlighet att fatta väl avvägda beslut om sin situation samt mildra de allvarligaste konsekvenserna av Förenade kungarikets utträde ur EU föreslår regeringen att svenska sociala trygghetsförmåner, med undantag för arbetslöshetsersättning, under en övergångsperiod efter utträdestidpunkten ska kunna fortsätta att betalas ut till enskilda personer i Förenade kungariket. Enskilda ska också kunna få ersättning för vårdkostnader under samma övergångstid.

Lagen föreslås träda i kraft den 29 mars 2019. Möjligheterna att tillämpa bestämmelserna om sociala trygghetsförmåner och om ersättning för vårdkostnader föreslås upphöra att gälla vid utgången av 2019, med vissa övergångsregler.

Eftersom det är angeläget att lagen träder i kraft senast vid samma tidpunkt som Förenade kungariket lämnar EU föreslår utskottet att ärendet avgörs trots att det har varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det behandlas.

Behandlade förslag

Proposition 2018/19:53 Åtgärder för att mildra konsekvenserna på det sociala området med anledning av brexit.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Åtgärder för att mildra konsekvenserna på det sociala området med anledning av brexit	6
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	10
Propositionen	10
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Åtgärder för att mildra konsekvenserna på det sociala området med anledning av brexit

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen,

2. lag om ändring i lagen om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen med den ändringen att uttrycket "(2019:000)" ska införas i såväl rubriken som ingressen mellan "lagen" och "om".

Därmed bifaller riksdagen proposition 2018/19:53 punkterna 1 och 2.

Utskottet föreslår att ärendet avgörs trots att det har varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det behandlas.

Stockholm den 26 mars 2019

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Maria Malmer Stenergard

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Maria Malmer Stenergard (M), Rikard Larsson (S), Carina Ohlsson (S), Katarina Brännström (M), Solveig Zander (C), Nooshi Dadgostar (V), Elisabeth Björnsdotter Rahm (M), Julia Kronlid (SD), Kadir Kasirga (S), Hans Eklind (KD), Björn Petersson (S), Mats Berglund (MP), Arin Karapet (M), Linda Lindberg (SD), Fredrik Malm (L), Anne Oskarsson (SD) och Erica Nådin (S).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlar utskottet proposition 2018/19:53 Åtgärder för att mildra konsekvenserna på det sociala området med anledning av brexit.

Utskottet redovisar i bilaga 1 regeringens förslag till riksdagsbeslut. Regeringens lagförslag redovisas i bilaga 2.

Ingen motion har väckts med anledning av propositionen.

Utskottets överväganden

Åtgärder för att mildra konsekvenserna på det sociala området med anledning av brexit

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen. Riksdagen antar även förslaget till lag om ändring i den lagen, men med vissa redaktionella ändringar.

Eftersom det är angeläget att lagen träder i kraft senast vid samma tidpunkt som Förenade kungariket lämnar EU föreslår utskottet att ärendet avgörs trots att det har varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det behandlas.

Propositionen

Gällande ordning

Fri rörlighet för personer och rätten att tillhandahålla gränsöverskridande tjänster syftar till att skapa en inre, gemensam marknad för varor, kapital tjänster och arbetskraft. För att underlätta och främja dessa grundläggande principer har ett system för samordning av social trygghet utvecklats inom EU, i enlighet med artikel 48 i fördraget om EU:s funktionssätt. Regelverket är inte avsett att harmonisera medlemsstaternas olika sociala trygghetssystem utan att skapa förutsättningar för en samordning av dessa.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen (förordningen 883/2004) utgör ett system av lagvalsregler som avgör vilken nationell lagstiftning som ska tillämpas för att ge tillgång till sociala trygghetsförmåner. Härigenom undviks bl.a. kumulering av flera medlemsstaters lagstiftning, vilket kan medföra dubbla avgifter eller ersättningar eller uteblivna förmåner. Förordningen innehåller också bestämmelser som fastställer vilket lands lagstiftning som ska gälla i olika gränsöverskridande situationer.

Förordningen bygger på ett antal principer som utgör en grund för att bestämmelserna ska fungera på ett ändamålsenligt och effektivt sätt. Principen om likabehandling innebär att enskilda som är bosatta i en medlemsstat har samma rättigheter och skyldigheter som statens egna medborgare i fråga om de sociala trygghetsförmåner som omfattas av förordningen (artikel 4). Medborgarskap är dock inte ett villkor för att en person ska vara försäkrad för sociala trygghetsförmåner i Sverige och inte heller ett försäkringsvillkor för någon förmån. Principen om likställande av förmåner m.m. innebär att förmåner, inkomster, omständigheter och händelser som är likvärdiga ska

behandlas på samma sätt mellan medlemsstater (artikel 5). Principen om sammanläggning av försäkrings-, anställnings- eller bosättningsperioder eller perioder av verksamhet som egenföretagare som är intjänade i olika medlemsstater ger i vissa fall personer rätt att få eller bibehålla rätten till en förmån, och används i viss mån för att beräkna vissa förmånens storlek (artikel 6). Principen om exportabilitet innebär att kontantförmåner enligt en eller flera medlemsstaters lagstiftning inte ska minskas, ändras, hållas inne, dras in eller förverkas med anledning av att mottagaren eller dennes familjemedlemmar är bosatta i en annan medlemsstat än den där institutionen med ansvar för betalningen är belägen (artikel 7). Exportabiliteten kan se olika ut beroende på vilka förmåner som är aktuella, t.ex. exporteras arbetslöshetsförmåner under en begränsad tid och andra trygghetsförmåner under en längre tid, medan förmåner som inte är kontanta inte exporteras alls.

Enligt förordningen 883/2004 och dess tillämpningsförfordning 987/2009 ersätter medlemsstaterna också varandra för uppkomna vårdkostnader i vissa angivna fall. Lagen (2013:513) om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (ersättningslagen), som har genomfört Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/24/EU om tillämpningen av patienträttigheter vid gränsöverskridande häls- och sjukvård i nationell rätt, innehåller också bestämmelser om ersättning till patienter för kostnader som uppkommit till följd av att de har tagit emot vård i ett annat land inom EU/EES. Ersättningslagen ska dock inte tillämpas i de fall en patients rätt till ersättning grundar sig på förordningen 883/2004. Vidare ingick Sverige 1987 en konvention om social trygghet med Förenade kungariket och Nordirland, som införts i nationell rätt genom förordningen (1988:106) om tillämpning av en konvention den 29 juni 1987 mellan Sverige och Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland om social trygghet. Konventionen har upphört att gälla men inte det protokoll som hör till konventionen, vilket innebär att enskilda har rätt att få medicinsk vård under tillfällig vistelse inom den andra statens territorium.

I lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring regleras vad som krävs för att en arbetssökande ska ha rätt till arbetslöshetsersättning. En person som är helt arbetslös och som uppfyller villkoren och vissa angivna villkor i förordningen 883/2004 kan också få behålla svensk arbetslöshetsersättning för att söka arbete i ett annat EU/EES-land eller i Schweiz, s.k. export. Av förordningen (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring följer att export av svensk arbetslöshetsersättning är möjlig som längst i tre månader.

Behovet av en lagstiftning

Förenade kungariket anmälde den 29 mars 2017 sin avsikt att träda ut ur EU. Förhandlingar mellan Förenade kungariket och EU har lett till ett överenskommet utträdesavtal som innebär att EU-rätten allmänt sett fortsätter att tillämpas till utgången av 2020 även om Förenade kungariket anses som ett tredjeländ. Utan ett utträdesavtal mellan Förenade kungariket och EU upphör

unionens primär- och sekundärrätt att vara tillämplig på Förenade kungariket fr.o.m. den 30 mars 2019. Utträdesavtalet har ännu inte godkänts av det brittiska parlamentet.

Regeringen anser inte att det är rimligt att enskilda ska drabbas av så långtgående konsekvenser som ett utträde innebär från en dag till en annan utan tid för omställning. Under EU:s förhandlingar med Förenade kungariket har skyddet för medborgares rättigheter också varit en central utgångspunkt. Regeringen delar den uppfattningen. Åtgärder bör därför vidtas för att mildra konsekvenserna på det sociala området som uppstår för tid efter det att Förenade kungariket har lämnat EU.

Lagförslagen i huvuddrag

Regeringens föreslår att det ska införas bestämmelser som skyddar enskildas rätt till intjänade perioder och möjligheten att likställa förmåner m.m. om de redan tjänats in eller uppkommit i Förenade kungariket under tiden då landet var medlem i EU. Vidare föreslås att det ska införas bestämmelser om att svenska sociala trygghetsförmåner och ersättning för vårdkostnader under en övergångsperiod fortsatt ska kunna betalas ut till enskilda i Förenade kungariket.

Enligt regeringen ska en person som före den tidpunkt då Förenade kungariket lämnade EU hade rätt att få eller fick garantipension till ålderspension för personer födda 1938 eller senare och garantipension till omställningspension utbetald i Förenade kungariket med stöd av socialförsäkringsbalken, under en övergångsperiod fortfarande ges möjlighet till utbetalning av förmånen utan minskad ersättning och utan hinder av att Förenade kungariket har lämnat EU. Förutsättningen är dock att den enskilde inte omfattas av ett annat tredjelands lagstiftning och att övriga omständigheter är oförändrade. Detsamma ska enligt regeringen gälla för en person och dennes familjemedlemmar som före den tidpunkt då Förenade kungariket lämnade EU hade rätt att få eller fick svenska sociala trygghetsförmåner utbetalade i Förenade kungariket med stöd av förordningen 883/2004, dock ska dessa förmåner minskas med motsvarande förmån som utges från Förenade kungariket.

Även ersättning för vårdkostnader som har betalats ut i Förenade kungariket efter Förenade kungarikets utträde ur EU ska enligt regeringens mening kunna ersättas enligt förordningen 883/2004 eller enligt ersättningslagen under en övergångsperiod, förutsatt att en sådan kostnad skulle ha ersatts om Förenade kungariket var medlem i EU. Detta gäller kostnader för vård som har inletts och avslutats i Förenade kungariket före den tidpunkt som Förenade kungariket lämnade EU samt för sådan vård som har inletts i Förenade kungariket före den tidpunkt då Förenade kungariket lämnade EU och som fortfarande pågår efter denna tidpunkt på grund av att vården av medicinska skäl inte tillfälligt kan avbrytas för att återupptas i Sverige.

Vidare föreslår regeringen att principerna om likställande i artikel 5 i förordningen 883/2004 ska kunna tillämpas fortsättningsvis för förmåner eller inkomster som har förvärvats och omständigheter eller händelser som har inträffat före den tidpunkt som Förenade kungariket lämnade EU. Detsamma föreslås gälla för bestämmelserna i förordningen om sammanläggning av försäkrings-, anställnings- eller bosättningsperioder eller perioder av verksamhet som egenföretagare, som har fullgjorts före den tidpunkt då Förenade kungariket lämnade EU.

Regeringen föreslår att den nya lagen träder i kraft den 29 mars 2019. Tillämpningen av bestämmelserna som avser export av svenska sociala trygghetsförmåner föreslår regeringen ska upphöra att gälla vid utgången av 2019. Även bestämmelserna om ersättning för vårdkostnader föreslås upphöra att gälla vid denna tidpunkt men ska fortsättningsvis kunna tillämpas för ansökningar som har kommit in till Försäkringskassan före utgången av 2019 men som inte har avgjorts slutligt vid denna tidpunkt.

Enligt regeringen ska nyansökningar som avser utbetalningar av förmåner till Förenade kungariket för tid efter utträdestidpunkten men där rätten till förmånen inte funnits vid tidpunkten för utträdet inte omfattas av förslagen. Regeringen anser inte heller att arbetslöshetsersättning ska omfattas av förslagen. Enligt regeringen skiljer sig förmånen från övriga förmåner genom att arbetssökande i grunden har rätt till ersättning i Sverige och kan ansöka om att under viss tid få ta med sig ersättningen för att söka arbete i Förenade kungariket. Om den arbetssökande fortfarande är arbetslös behöver han eller hon också återvända till Sverige för att inte riskera att gå miste om sin ersättning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner att regeringens lagförslag är ändamålsenligt utformade och anser att lagen om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen och att lagen om ändring i den lagen bör antas. Den senare med den ändringen att uttrycket "(2019:000)" ska införas i rubriken och i ingressen. Utskottet tillstyrker därmed propositionen.

Eftersom det finns en risk för att Förenade kungariket lämnar EU inom kort är det angeläget att lagen träder i kraft så snart som möjligt. Utskottet föreslår att ärendet avgörs trots att det har varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det behandlas.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2018/19:53 Åtgärder för att mildra konsekvenserna på det sociala området med anledning av brexit:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs följande.

Tillämpningsområde

1 § I denna lag finns bestämmelser om att socialförsäkringsbalken och lagen (2013:513) om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet ska fortsätta att tillämpas efter den tidpunkt som Förenade kungariket lämnade Europeiska unionen (EU) avseende de personer som omfattades av författningarna före nämnda tidpunkt. Vidare finns bestämmelser om att Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen för svensk del i vissa fall ska tillämpas som om förordningen var fortsatt tillämplig avseende de personer som omfattades av förordningen före den tidpunkt som Förenade kungariket lämnade EU.

Likvärdiga förmåner

2 § Bestämmelsen om likställande av förmåner, inkomster, omständigheter eller händelser i artikel 5 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 i lydelsen enligt kommissionens förordning (EU) 2017/492 ska fortsätta att tillämpas avseende förmåner eller inkomster som har förvärvats och omständigheter eller händelser som har inträffat före den tidpunkt som Förenade kungariket lämnade EU.

Sammanläggning av perioder

3 § Bestämmelserna om sammanläggning av perioder i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 i lydelsen enligt kommissionens förordning (EU) 2017/492 ska fortsätta att tillämpas avseende försäkrings-, anställnings- eller bosättningsperioder eller perioder av verksamhet som egenföretagare som har fullgjorts före den tidpunkt som Förenade kungariket lämnade EU.

Fortsatt utbetalning av förmåner

4 § En person som före den tidpunkt som Förenade kungariket lämnade EU hade rätt att få eller fick en förmån utbetald i Förenade kungariket med stöd av 5 kap. 17 a eller 18 § socialförsäkringsbalken har fortsatt rätt att få förmånen utbetald utan minskad ersättning och utan hinder av att Förenade kungariket har lämnat EU, förutsatt att den enskilde inte omfattas av ett annat tredjelands lagstiftning och att övriga omständigheter är oförändrade. Vid beräkning av förmånerna ska 67 kap. 16 och 17 §§ och 81 kap. 9 § socialförsäkringsbalken tillämpas.

5 § En person och dennes familjemedlemmar som före den tidpunkt som Förenade kungariket lämnade EU hade rätt att få eller fick en förmån utbetald i Förenade kungariket med stöd av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 i lydelsen enligt kommissionens förordning (EU) 2017/492 har fortsatt rätt att få förmånen utbetald utan minskad ersättning och utan hinder av att Förenade kungariket har lämnat EU, förutsatt att den enskilde och dennes familjemedlemmar inte omfattas av ett annat tredjelands lagstiftning och att övriga omständigheter är oförändrade. Förmånen ska minskas med motsvarande förmån som utges från Förenade kungariket.

Första stycket gäller dock inte för arbetslöshetsersättning enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring.

Ersättning för vård

6 § Utan hinder av att Förenade kungariket har lämnat EU är bestämmelserna om ersättning av utgifter för vårdförmåner i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 i lydelsen enligt kommissionens förordning (EU) 2017/492 och bestämmelserna i lagen (2013:513) om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet tillämpliga för

1. vård som har inletts och avslutats i Förenade kungariket före den tidpunkt som Förenade kungariket lämnade EU, och

2. vård som har inletts i Förenade kungariket före den tidpunkt som Förenade kungariket lämnade EU och som fortfarande pågår efter denna tidpunkt på grund av att vården av medicinska skäl inte tillfälligt går att avbryta och återuppta i Sverige.

Denna lag träder i kraft den 29 mars 2019.

2 Förslag till lag om ändring i lagen om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 4–6 §§ lagen om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen ska upphöra att gälla vid utgången av 2019. Den upphävda 6 § ska dock fortfarande tillämpas när det gäller en ansökan som har kommit in till Försäkringskassan före utgången av 2019 men som inte har avgjorts slutligt vid paragrafens upphörande.